

Hekkefuglkartlegging



- Gjølssjøen naturreservat

Bjarne Oddane

Hekkefuglkartlegging

Gjølsjøen naturreservat

Ecofact rapport: 318

www.ecofact.no

Referanse til rapporten:	Oddane, B. 2013. Hekkefuglkartlegging - Gjølsjøen naturreservat. Ecofact rapport 318.
Nøkkelord:	Marker kommune, rik kulturlandskapssjø, andefugl, kjerrsangere
ISSN:	1891-5450
ISBN:	978-82-8262-316-2
Oppdragsgiver:	Miljødirektoratet
Prosjektleder hos Ecofact:	Bjarne Oddane
Samarbeidspartnere:	
Prosjektmedarbeidere:	
Kvalitetssikret av:	Roy Mangersnes
Forside:	Fra Gjølsjøen Foto: Bjarne Oddane

www.ecofact.no

INNHold

1	FORORD	1
2	SAMMENDRAG	2
3	INNLEDNING	3
4	METODE	4
5	RESULTAT	6
6	LITTERATUR	9
	VEDLEGG	FEIL! BOKMERKE ER IKKE DEFINERT.

1 FORORD

Miljødirektoratet har på oppdrag av Miljøverndepartementet utarbeidet et forslag til nasjonal plan for restaurering av våtmark i 2012. Deler av denne planen ønskes oppstartet i 2013. I denne forbindelse har Ecofact fått i oppdrag å utføre en undersøkelse av egnet hekkeareal for ulike fuglegrupper som finnes / har vært stabilt forekommende i Gjølssjøen naturreservat i Marker kommune i Østfold. Kontaktperson hos oppdragsgiver har vært Gunn Frilund.

Sandnes
17. desember 2013

Bjarne Oddane

2 SAMMENDRAG

Beskrivelse av oppdraget

Kartlegging av hekkende fugler ved Gjølshøen naturreservat. Alle registrerte hekkende eller mulig hekkende fugler i Gjølshøen naturreservat i Marker kommune ble kartfestet og til en viss grad koblet opp mot egnet hekkehabitat. For en del arter vil dette arbeidet bli gjort når det foreligger data fra NiN-kartlegging i reservatet.

Datagrunnlag

Baserer seg fra feltregistreringer gjort 6. - 8. mai 2013 og 6. - 7. juni 2013.

Biologiske verdier

Området har en rik kulturlandskapssjø med rikt fugleliv knyttet til både vegetasjonssonen rundt vannet og til den åpne vannflaten. De vanligste fuglegruppene er kjerrsangere, andefugl, riksefugl og dykkere.

3 INNLEDNING

Gjølssjøen ble naturreservat i 1992 og omfatter 1198 daa. Reservatet er betegnet som en rik kulturlandskapssjø. Formålet med vernet er å bevare et viktig våtmarksområde og en interessant innsjøtype med vegetasjon, fugleliv og annet dyreliv som naturlig er knyttet til området. Store deler av nedslagsfeltet ligger i jordbruksområder, og dyrket mark grenser til reservatet over lange strekninger. I nord og i sør drenerer myrområder til Gjølssjøen. Til sammen er det et betydelig tilsig av næringsstoffer til vannet.

I 1992 ble sjøens gjennomsnittsbredde rapportert å være 200 m, og i dag deles den av tett vegetasjon som avsluttes av starrbelter mot land. Vannet er relativt grunt, og største dyp er nå på ca. fire meter.

Gjølssjøen naturreservat har store verdier, blant annet tilknyttet fugl. Det har imidlertid vært få systematiske undersøkelser av fuglefaunaen. Det er derfor behov for å foreta registrering av egnet hekkeareal for ulike fuglegrupper, samt gjøre en artsregistrering tilknyttet habitatene. Det er et mål at innsamlet data skal kunne anvendes i praktisk forvaltning, eksempelvis til arealstatistikk i forbindelse med etterundersøkelser etter restaurering m.v.

4 METODE

Fylkesmannen i Østfold leverte en rapport (Tangen 2001) som beskriver fugleartene som forekommer ved reservatet. Hekkefuglundersøkelsen skulle legge mest vekt på de artene som var blitt registrert jevnlig i reservatet. På grunn av nokså begrenset tilgjengelig tid til feltregistrering ble det fokusert mest på arter som er knyttet spesielt opp mot våtmarksbiotoper.

Arter som hekkeundersøkelsens feltdel la mest vekt på å få registrert var:

Buskskvett	Lerkefalk	Sivspurv
Enkeltebekkasin	Munk	Sothøne
Grønnstilk	Myrrikse	Stokkand
Grågås	Myrsanger	Toppand
Hagesanger	Møller	Toppdykker
Hettemåke	Rørsanger	Tornsanger
Knekkand	Sangsvane	Trane
Knoppsvane	Sivhauk	Vannrikse
Krikkand	Sivsanger	Vipe

Målet med hekkefuglkartleggingen var å få et best mulig tall på antall hekkende fugler innen reservatet. På grunn av dette og noe begrenset tilgjengelig registreringstid er det derfor, etter avtale med oppdragsgiver, ikke blitt lagt opp til standardiserte punkt- og linjetakseringer, men mer en totalkartlegging. De ulike artene hekker til noe ulik tid og de er i tillegg ulikt registrerbare i ulike faser av hekkesyklusen. Mange av småfuglartene og riksefuglene er lettest å registrere i sangperioden før egglegging (henholdsvis mai/juni og april/mai), andefugler er lettest å registrere rett før egglegging (april/mai), samt etter klekking når ungene har kommet ut på vannet (juni). Mange vadefugler er også best registrerbare når de har unger (aggressiv/engstelig adferd) (juni). Hekkefuglkartleggingen ble derfor utført i 2 omganger for å fange opp mest mulig av de hekkende artene.

Det ble registrert i hele reservatet, men det ble brukt mest tid i delområder som antatt har gode habitater for artene på listen. Andefugler ble i hovedsak registrert ved spaning med kikkert og teleskop fra strategisk valgte utkikkspunkt. Sangfugler har størst aktivitet tidlig morgen og sein kveld og ble registrert ved å gå sakte gjennom området. Der flere individ blir hørt fra samme punkt ble det brukt ekstra tid for å estimere antall par. Vadefuglene ble først og fremst registrert ved å gå gjennom potensielle områder med kortvokst vegetasjon og registrere antall varslende/engstelige fugler (som indikerer hekking). Riksefugler ble registrert ved hjelp av provokasjon ved bruk av playback nattestid.

Hekkende / sannsynlig hekkende fugler i reservatet ble kartlagt, med stedsangivelse, antall og art. Siden reservatet ikke på forhånd var naturtypekartlagt kunne ikke

forekomsten bli knyttet opp mot de ulike naturtypene. Dei fleste observasjonene av syngende kjerrangerer er derfor bare markert som punkt. En kobling til naturtyper kan dermed gjøres når naturtypedata forekommer. For enkelte arter er det likevel laget polygon rundt det som ble vurdert som funksjonsområdet til de aktuelle artene. Der forekomsten ble knyttet til et funksjonsområde er egnetheten for hekking vurdert.

Ender med unger holder seg ofte skjult i vegetasjonen, slik at de er vanskelig registrerbare. Andefugler er derfor svært vanskelig å påvise hekkende i en rik kulturlandskapssjø som Gjølshøen, og ville krevd langt mer tid enn det som har vært tilgjengelig. Et annet moment er at det er vanskelig å avgjøre om fuglene er på trekk eller om de har kommet for å oversomme ved vannet (hanner) eller har hatt mislykket hekking andre steder. Der andefugl ble registrert i typiske gode habitater som vegetasjonsrike bukter ble dette området avgrenset som funksjonsområder. Andefugl som lå ute på vannflaten er ikke blitt digitalisert, men art og antall er sammenstilt.

Artsfunnene ble lagt inn i et eget Excel-skjema og rapportert til Artsdatabanken. Ecofact har rutiner for dette og leverer direkte til databasen. En egen liste, samt punktregistreringer og funksjonsområder på SHAPE-fil, hvor art, antall pull/ad, sannsynlig eller sikker hekking er koblet til som egenskapsdata vil bli sendt til Fylkesmannen i Østfold.

5 RESULTAT

Registreringen har i hovedsak hatt som mål å få kartfestet data (shape-filer) på hekkefuglene ved Gjølssjøen og i mindre grad å presentere dataen i rapportformat. I dette kapitlet er resultatene derfor i stor grad bare presentert i tabellform. I mange av tilfellene var det ikke mulig å kople registreringer av andefugl til bestemte avgrensede hekkeområder (funksjonsområder). Dette var typisk ender som lå ute på den åpne vannflaten uten indikasjoner på hekking. Data blir summert opp i tabell 2 og 3.

Tabell 1. Resultatene fra hekkefuglkartleggingen av utvalgte arter sommeren 2013

ID (henvisning til shapfiler)	Art	Hekking	Antall ad	Antall pull	Egnethet	Arstall	Kommentar
17	Myrsanger	2	1			2013	I lite takrørfelt inntil busk
42	Myrsanger	2	1			2013	Syngende
22	Sivsanger	2	1			2013	Syngende
46	Sivsanger	2	1			2013	Syngende
3	Rørsanger	2	1			2013	Syngende
4	Rørsanger	2	1			2013	Syngende
9	Rørsanger	2	1			2013	Syngende fra et lite takrørfelt
10	Rørsanger	2	1			2013	Syngende
12	Rørsanger	2	1			2013	Syngende
14	Rørsanger	2	1			2013	Syngende
21	Rørsanger	2	1			2013	Syngende
23	Rørsanger	2	1			2013	Syngende
27	Rørsanger	2	1			2013	Syngende
29	Rørsanger	2	1			2013	Syngende
36	Rørsanger	2	1			2013	Syngende
38	Rørsanger	2	1			2013	Syngende
44	Rørsanger	2	1			2013	Syngende
45	Rørsanger	2	1			2013	Syngende
48	Rørsanger	2	1			2003	Syngende
50	Rørsanger	2	1			2013	Syngende
P08	Rørsanger	2	2		1	2013	2 syngende
P20	Krikkand	4	17			2013	11M og 6F. Viktig samle plass/beiteplass
P05	Brunnakke	2	2		1	2013	Par på vannet
P09	Brunnakke	3	2		1	2013	1 par
P02	Knekkand	3	1		1	2013	Enslig hann
P07	Grågås	4	19			2003	Ikke-hekkende individer. Beiteområde
P13	Grågås	4	3		1	2003	
P14	Grågås	1	1	4	1	2013	
P12	Toppand	3	2		1	2013	1 par
P21	Rørdrum	3	1		1	2013	Kurositet, men egnet reirområde
P04	Kvinand	3	8		1	2003	5M og 3F på vannet
15	Sivhauk	2	1			2013	Hunnen landet ca ved dette punktet, samt paret holdt seg mye rundt dette partiet
P18	Sivhauk	2	2		1	2013	Egnet reirområde
P24	Ringdue	2	1		1	2013	Syngende
P25	Ringdue	2	6		1	2003	Trolig 2-3 par innen reservatet

ID (henvisning til shapfiler)	Art	Hekking	Antall ad	Antall pull	Egnethet	Arstall	Kommentar
P26	Kråke	1	2	3	1	2013	Nylig utflytne unger
P31	Kråke	1	2	3	1	2003	Nyutflytne unger
1	Sangsvane	1	1			2013	Rugende
18	Sangsvane	1	1			2013	Rugende
35	Sangsvane	1	2			2013	Reir
P01	Sangsvane	1	2	5	1	2003	
P15	Sangsvane	1	2		1	2013	
P28	Sangsvane	1	2		1	2003	
41	Gulspurv	2	1			2013	Syngende
P17	Gulspurv	2	1		1	2013	Syngende
2	Sivspurv	2	1			2013	Syngende
5	Sivspurv	2	1			2013	Syngende
6	Sivspurv	2	1			2013	Syngende
7	Sivspurv	2	1			2013	Syngende
8	Sivspurv	2	1			2013	Syngende
11	Sivspurv	2	1			2013	Syngende
13	Sivspurv	2	1			2013	Syngende
24	Sivspurv	2	1			2013	Syngende
25	Sivspurv	2	1			2013	Syngende
31	Sivspurv	2	1			2013	Syngende
37	Sivspurv	2	1			2013	Syngende
40	Sivspurv	2	1			2013	Syngende
43	Sivspurv	2	1			2013	Syngende
47	Sivspurv	3	1			2013	Observasjon
P30	Lerkefalk	1	2		1	2013	
P22	Bokfink	2	1		1	2003	Syngende hann
P36	Bokfink	2	1		1	2013	Syngende
P37	Bokfink	2	1		1	2003	Syngende
P10	Sothøne	3	1		1	2003	
P35	Enkeltbekkasin	3	1	0	1	2013	Skremt opp i våtenga
P06	Trane	4	1		1	2013	Fødesøkingsområde
P19	Hettemåke	4	3		1	2003	Sittende på "holme"
P23	Kjøttmeis	2	1		1	2013	Syngende hann
P16	Løvsanger	2	1		2	2003	Syngende
P11	Horndykker	3	1		1	2013	
P03	Toppdykker	2	2		1	2013	Par på vannet
P32	Toppdykker	2	3		1	2013	1 par og 1 enkeltindivid
33	Myrrikse	2	1			2013	Syngende
34	Myrrikse	2	1			2013	Syngende
P27	Myrikse	2	2		1	2013	2 syngende hørt samtidig
28	Vannrikse	2	1			2013	Syngende
20	Buskskvett	2	1			2013	Syngende
32	Buskskvett	2	1			2013	Syngende i åpent felt med enkelte høye dunkjevler
39	Buskskvett	2	1			2013	Syngende
49	Buskskvett	3	1			2013	Observerert sittende i busk
30	Munk	2	1			2013	Syngende i selje og vierkratt
26	Hagesanger	2	1			2013	Syngende
16	Tornsanger	2	1			2013	Hunn observerert i bringebærkratt
19	Møller	2	1			2013	Syngende

ID (henvisning til shapfiler)	Art	Hekking	Antall ad	Antall pull	Egnethet	Årstall	Kommentar
P33	Grønnstilk	2	2		1	2013	Varslende
P29	Vipe	4	2		1	2013	Viktig fødesøkingsområde for vipene som hekker på jordene innenfor
P34	Vipe	1	2	2	1	2003	Særlig godt som fødesøkingsområde

Tabell 2. Oversikt over andefugler registrert 7.- 8. mai 2013 og som ikke er tatt med i noen polygoner (se tabell 1). Dataene er sortert etter art, geografi (nordre, midtre og søre vannspeil) og kjønn (*M* = hann, *F* = hunn og *U* = ukjent kjønn).

Art	Nordre vannspeil			Midtre vannspeil			Søre vannspeil		
	<i>M</i>	<i>F</i>	<i>U</i>	<i>M</i>	<i>F</i>	<i>U</i>	<i>M</i>	<i>F</i>	<i>U</i>
Kvinand	10	10	-	2		-	1	1	-
Stokkand	3	1	-	1	1	-	-	-	-
Toppand	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Grågås	-	-	14	-	-	-	-	-	2
Kanadagås	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Sangsvane	-	-	3	-	-	-	-	-	-

Tabell 3. Oversikt over andefugler registrert 6. juni 2013 og som ikke er tatt med i noen polygoner (se tabell 1). Dataene er sortert etter art, geografi (nordre, midtre og søre vannspeil) og kjønn (*M* = hann, *F* = hunn og *U* = ukjent kjønn).

Art	Nordre vannspeil			Midtre vannspeil			Søre vannspeil		
	<i>M</i>	<i>F</i>	<i>U</i>	<i>M</i>	<i>F</i>	<i>U</i>	<i>M</i>	<i>F</i>	<i>U</i>
Kvinand	4	5	-	1	-	-	-	-	-
Stokkand	20	3	-	2	1	-	-	-	-
Toppand	3	3	-	-	-	-	-	-	-
Grågås	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kanadagås	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sangsvane	-	-	-	-	-	-	-	-	-

6 LITTERATUR

Tangen, P. 2001. *Ornitologiske registreringer i våtmarksreservater i Indre Østfold: Gjølssjøen, Hæra, Lysakermoa og Storesand*. Fylkesmannen i Østfold, miljøvernavdelingen, rapport nr. 1 2001